

Annales

Instituti

Archaeologici

VII - 2011

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Adress of the editor's office

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
Fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
<http://www.iarh.hr>

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Željko Tomičić

Izvršni urednik/Desk editor

Kristina Jelinčić
Kristina Turkalj

Tehnički urednik/Technical editor

Kristina Jelinčić
Kristina Turkalj

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Prijevod na engleski/English translation

Nikolina Matetić Pelikan (ETNOtrend d.o.o.)

Lektura/Language editor

Renata Draženović (hrvatski jezik/Croatian)
Stephen Hindlaugh (engleski jezik/English)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Kristina Jelinčić
Kristina Turkalj

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

Tisak/Printed by

PRINTERA GRUPA d.o.o., Sveta Nedelja

Naklada/Circulation

600 primjeraka/ Copies

©Institut of archaeology, Zagreb 2011.

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin, probna arheološka istraživanja 2010.
- 13**   **Zvonko Bojčić**
Marko Dizdar
Tomislav Hršak
Tino Leleković
Rezultati probnih istraživanja nalazišta Batina–Sredno 2010. godine
- 20**   **Marko Dizdar**
Probna iskopavanja i nadzor na izgradnji dionice državne ceste D-34 – obilaznica Donjeg Miholjca
- 23**   **Marko Dizdar**
Probna iskopavanja i nadzor na izgradnji dionice državne ceste D-2 – obilaznica Našica
- 26**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Zaštitna istraživanja nalazišta AN 2a Markovac Našički–Orašje 2 na izgradnji obilaznice Našica
- 30**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Hrvoje Potrebica
Probna iskopavanja prapovijesnog nalazišta u Vlatkovcu
- 34**   **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2010. g.
- 37**   **Tatjana Tkalčec**
Arheološka istraživanja nalazišta Crkvari – crkva sv. Lovre 2010. godine
- 41**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Dolina 2010. – rezultati probnih istraživanja prapovijesnog groblja Glavičice
- 45**   **Tatjana Tkalčec**
Probna arheološka istraživanja visinskog gradišta Sveta Ana – Gradina 2010.
- 50**   **Tajana Sekelj Ivančan**
Rezultati istraživanja nalazišta Virje – Volarski breg u 2010. godini

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Mirela Hutinec
Sotin, Archaeological Trial Excavations 2010
- 13**   **Zvonko Bojčić**
Marko Dizdar
Tomislav Hršak
Tino Leleković
Results of the 2010 Trial Excavations of the Batina–Sredno Site
- 20**   **Marko Dizdar**
Trial Excavations and Supervision of the Construction of National Road Section D-34 – Donji Miholjac Bypass
- 23**   **Marko Dizdar**
Trial Excavations and Supervision of the Construction of the D-2 National Road Route–Našice Bypass
- 26**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Protective Excavations of AS 2a Markovac Našički–Orašje 2 during Construction of the Našice Bypass
- 30**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Hrvoje Potrebica
Trial Excavations of a Prehistoric Site in Vlatkovac
- 34**   **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research 2010
- 37**   **Tatjana Tkalčec**
Archaeological Excavations of the Crkvari–St. Lawrence's Church Site 2010
- 41**   **Daria Ložnjak Dizdar**
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Dolina 2010 – Results of Trial Excavations of the Glavičice Prehistoric Cemetery
- 45**   **Tatjana Tkalčec**
2010 Archaeological Trial Excavations of the Hill Fort of Sveta Ana–Gradina
- 50**   **Tajana Sekelj Ivančan**
Results of the 2010 Excavations of the Virje–Volarski Breg Site

54 Marko Dizdar Daria Ložnjak Dizdar Probna istraživanja nalazišta AN 1 Grabrić na trasi auto-cesta A13, dionica Čvor Vrbovec 2 – Čvor Farkaševac	54 Marko Dizdar Daria Ložnjak Dizdar <i>Trial Excavations of AS 1 Grabrić on the A13 Motorway Route, Section: Vrbovec 2 Junction-Farkaševac Junction</i>
57 Branko Kirigin Ivančica Schrunk Vlasta Begović Marinko Petrić Marina Ugarković Hvar, otok Sv. Klement, uvala Soline, arheološka istraživanja 2010.	57 Branko Kirigin Ivančica Schrunk Vlasta Begović Marinko Petrić Marina Ugarković <i>Hvar, Island of Sveti Klement – Soline Bay, Archaeological Excavations 2010</i>
61 Marko Dizdar Asja Tonc Daria Ložnjak Dizdar Zaštitna istraživanja nalazišta AN 6 Gornji Vukojevac na trasi auto-cesta Zagreb – Sisak, dionica Velika Gorica jug – Lekenik	61 Marko Dizdar Asja Tonc Daria Ložnjak Dizdar <i>Rescue Excavations of AS 6 Gornji Vukojevac on the Zagreb – Sisak Motorway Route, Section Velika Gorica South – Lekenik</i>
65 Juraj Belaj Filomena Sirovica Arheološka istraživanja na lokalitetu Stari grad u Ivancu godine 2010.	65 Juraj Belaj Filomena Sirovica <i>Archaeological Excavations at the Stari Grad Site in Ivanec 2010</i>
70 Tatjana Tkalčec Arheološka istraživanja burga Vrbovca u Klenovcu Humskom 2010. godine	70 Tatjana Tkalčec <i>2010 Archaeological Excavations of Vrbovec Castle in Klenovec Humski</i>
74 Tatjana Tkalčec Snježana Karavanić Andreja Kudelić Zaštitna arheološka istraživanja na Starom gradu Dubovac 2009-2010.	74 Tatjana Tkalčec Snježana Karavanić Andreja Kudelić <i>Archaeological Rescue Excavations at Stari Grad Dubovac 2009-2010</i>
81 Snježana Karavanić Andreja Kudelić Istraživanje prehistorijskih gradina Barilović-Osovlje i Crkvina-Bukovlje (Karlovačka županija)	81 Snježana Karavanić Andreja Kudelić <i>Excavations of Prehistoric Hill Forts at Barilović-Osovlje and Crkvina-Bukovlje (Karlovac County)</i>
85 Asja Tonc Rezultati probnih istraživanja na gradini Sv. Trojice kod Stari-grada-Paklenice 2010.	85 Asja Tonc <i>Results of the Trial Excavations of the Sveta Trojica Hill Fort near Starigrad-Paklenica 2010</i>
88 Goranka Lipovac Vrkljan Crkvenica – <i>Ad turres</i>, prošlogodišnje otkriće još jedne rimske keramičarske peći na lokalitetu „Igralište“	88 Goranka Lipovac Vrkljan <i>Crkvenica – Ad Turres, Last Year's Discovery of Another Roman Kiln at the "Igralište" Site</i>
93 Bartul Šiljeg Vladimir Kovačić Andreja Kudelić Ana Konestra Arheološko-konzervatorska istraživanja lokaliteta Stancija Blek kod Tara u 2010. g.	99 Bartul Šiljeg Vladimir Kovačić Andreja Kudelić Ana Konestra <i>2010 Archaeological-Conservation Research of the Stancija Blek Site near Tar</i>

Terenski pregledi

98   **Zorko Marković**
Mirjana Paušak

Terenski pregled arheoloških lokaliteta u Valpovštini 2010.

102   **Zorko Marković**
Jasna Jurković

Rezultati rekognosciranja arheoloških terena oko Našice 2010. godine

108   **Kornelija Minichreiter**
Zorko Marković

Arheološki lokaliteti na trasi brze ceste Brestovac – Staro Petrovo Selo

112   **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar

Terenski pregled trase buduće auto-ceste A13, dionica Bjelovar–Virovitica–granica s Mađarskom

118   **Asja Tonc**

Terenski pregled područja izgradnje plovnog kanala „Grad Pag – Košljun“ i područja sanacije kamenoloma Vranja

Field Surveys

98   **Zorko Marković**
Mirjana Paušak

2010 Field Survey of the Valpovo Region Archaeological Sites

102   **Zorko Marković**
Jasna Jurković

The Results of Archaeological Survey of the Terrain around Našice 2010

108   **Kornelija Minichreiter**
Zorko Marković

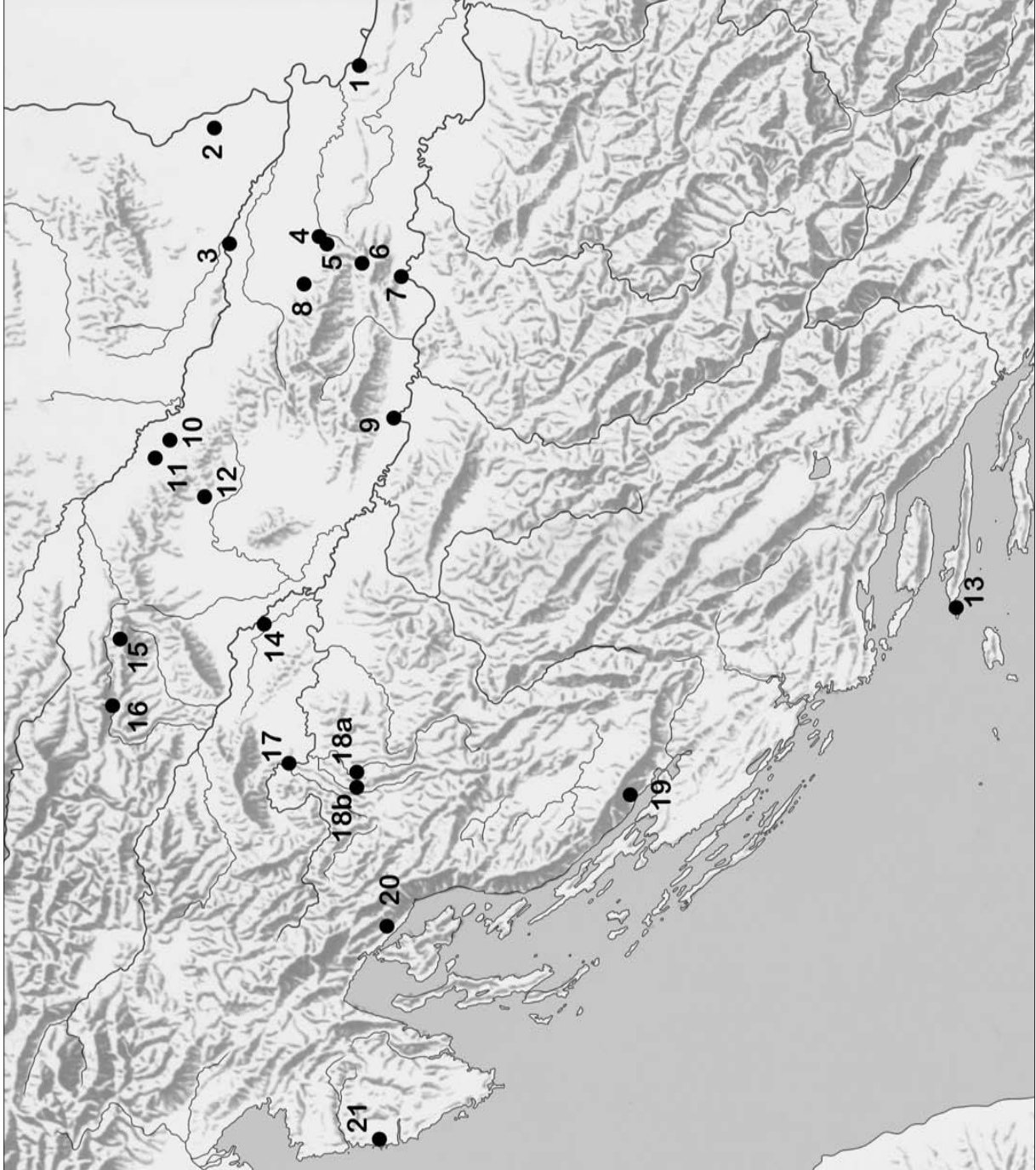
Archaeological Sites on the Brestovac-Staro Petrovo Selo Expressway Route

112   **Marko Dizdar**
Daria Ložnjak Dizdar

Field Survey of the Planned A13 Motorway Route, Section Bjelovar–Virovitica–Hungarian Border

118   **Asja Tonc**

Field Survey of the Planned Construction Area of the Town of Pag-Košljun Channel and the Restoration Area of Vranja Quarry

- 1 Sotin
- 2 Batina-Sredno
- 3 Donji Miholjac - obilaznica
- 4 Našice
- 5 AN 2a Markovac Našički - Orašje 2
- 6 Vlatkovac
- 7 Slavonski Brod - Galovo
- 8 Crkvari
- 9 Dolina-Glavčice
- 10 Sveta Ana Gradina
- 11 Virje-Volarski breg
- 12 AN 1 Grabrič- Farkaševac
- 13 Sv. Klement - Soline
- 14 AN 6 Gornji Vukojevac
- 15 Ivanec
- 16 Klenovec Humski - Plemički grad Vrbovec
- 17 Stari grad Dubovac
- 18a Barilovići - Osovlje
- 18b Crkвина - Bukovlje
- 19 Gradina Sv. Trojice
- 20 Crikvenica - Igralište
- 21 Stancija Blek-Tar

Terenski pregled područja izgradnje plovnog kanala „Grad Pag–Košljun“ i područja sanacije kamenoloma Vranja

Field Survey of the Planned Construction Area of the Town of Pag-Košljun Channel and the Restoration Area of Vranja Quarry

Asja Tonc

Primljeno/Received: 28.02.2011.
Prihvaćeno/Accepted: 21.03.2011.

U travnju 2010. godine obavljen je terenski pregled područja planiranog zahvata izgradnje plovnog kanala „Grad Pag – Košljun“ u cilju utvrđivanja stanja postojeće kulturno-povijesne baštine. Unutar prostora utjecaja nalaze se ostatci Staroga Grada, ali i sama renesansna jezgra današnjeg grada Paga. U veljači iste godine obavljen je i terenski pregled područja sanacije kamenoloma Vranja na Učkoj, a također za potrebe utvrđivanja moguće ugrožene baštine.

Ključne riječi: otok Pag, plovni kanal, Stari Grad Pag, srednji vijek, kamenolom Vranja, Istra
Key words: island of Pag, channel, Pag Old Town, Middle Ages, Vranja quarry, Istria

Plovni kanal „Grad Pag – Košljun“

Današnji je grad Pag nastao na južnom kraju duboko uvučenog Paškog zaljeva i središte je dijela otoka koji se nalazi pod upravom Zadarske županije, dok sjeverni dio sa središtem u Novalji pripada Ličko-senjskoj županiji. Ovaj dugački i razvedeni otok, koji se proteže paralelno s kopnenom obalom, svojom istočnom stranom izlazi na Velebitski kanal. Upravo je otežano prometovanje u podnožju Velebita, pogotovo za bure, jedan od razloga planiranog zahvata izgradnje plovnog kanala „Grad Pag – Košljun“, kojim bi se skratila plovidba oko Paga i omogućila direktna veza Podvelebitskog primorja i južne obale Paga, odnosno Košljunskog zaljeva. U svrhu utvrđivanja utjecaja koji bi takav zahvat imao na kulturno-povijesnu baštinu ovog kraja obavljen je terenski pregled područja izgradnje, kojim se utvrdilo stanje evidentiranih kulturnih dobara i upozorilo na druga ugrožena dobra (karta 1).¹

Grad Pag nastao je sredinom XV. stoljeća preseljenjem stanovništva iz Starog Grada u novoizgrađenu urbanu cjelinu, gradnja koje započinje postavljanjem kamena temeljca u svibnju 1443. godine (Suić 1953: 55–56; Hilje 1999: 134; Granić 2005: 22). Renesansni poligonalni tlocrt Paga i danas je u većoj mjeri očuvan, iako je većina bedema porušena u 19. stoljeću (Hilje 1999: 125), a povijesnoj jezgri grada pripada i most koji povezuje gradsko središte s prevlakom na kojoj se nalaze skladišta soli. Izlaz kanala u Paški zaljev predviđen je upravo između obnovljenog gradskog mosta² i magazina, zaštićenih spomenika graditeljstva koji svoj današnji izgled dobivaju u XIX. st. (Peri-

čić 2001: 67–68; Piplović 2003: 311). Na ovom dijelu zahvata potrebno je stoga svesti na najmanju moguću mjeru negativni utjecaj izgradnje na vizualni identitet ove urbanističke cjeline, koja predstavlja jedinstveni spomenik bogate kulturno-povijesne baštine kraja, ali i hrvatske renesanse.

Baštini kraja pripadaju i bazeni solane, odnosno proizvodnja morske soli, jednog od simbola otoka Paga. Solane su vjerojatno postojale na ovom prostoru već u antičko vrijeme, iako je dokaza za to danas vrlo malo s obzirom na višestoljetnu tradiciju eksploatacije soli, koja seže sigurno već u 8. i 9. st. i

Karta 1 Kulturna dobra na trasi plovnog kanala „Grad Pag – Košljun“.

Map 1 Cultural goods on the Town of Pag-Košljun Channel route.

1 Terenski pregled obavljen je od 07. – 09. travnja 2010. u skladu s odobrenjem Konzervatorskog odjela u Zadru. Financijska sredstva, kao i ortofoto podloge i detalje zahvata, osigurao je naručitelj studije utjecaja na kulturnu baštinu, Institut za istraživanje i razvoj održivih eko sustava iz Zagreba. Promatrano područje zahvata ukupne je dužine oko 6,6 km. Voditeljica terenskog pregleda bila je Asja Tonc, a sudjelovala su i dva tehničara.

2 Tijekom 2010. godine dovršena je rekonstrukcija gradskog mosta, kojim je vraćen oblik kamenog mosta sa stepenicama i dva luka nejednake visine, kakav je imao od 1747. (Granić 1982: 463–464). Izvorni most snižen je zbog potrebe prolaska zaprežnih kola na samom početku 20. st. Stare fotografije mosta i povijest gradnje v. Portada 2008.

Sl. 1 Pogled s citadele na ruševine Staroga Grada uz kanal solane i sadašnji grad Pag (snimak: A. Tonc).

Fig. 1 View from the citadel of the Old Town ruins near the salt pan channel and the present-day town of Pag (photo: A. Tonc).

nesumnjivo je zaslužna za prosperitet Staroga Grada Paga, ali i drugih otočkih naselja (Peričić 2001: 46; Granić 2005: 12–14). Zasada nisu pronađeni tragovi antičkog naselja na mjestu prvobitnog grada Paga, ostatci kojeg su vidljivi na južnoj obali kanala solane, oko kilometar južno od današnjeg grada (Jurić, Batović 2003: 127). Pregledom terena potvrđeno je postojanje velikog broja ostataka objekata u podnožju citadele kojom dominira crkva Gospe od Staroga Grada (Zborna crkva sv. Marije), a uočava se i znatna količina ulomaka keramičkih posuda, među kojima i onih recentnije datacije, ali i onih koji se mogu pripisati životu kasnosrednjovjekovnog naselja (sl. 1). Riječ je o ruševinama nekadašnjeg grada koji se protezao uz obalu kanala, a koji su vidljivi na starim kartografskim prikazima, prvenstveno onima Marka Laura Ruića iz 1781. i Frana Zavorea iz 1808. godine (Granić 2005: 23, T. I-II). Tragovi stambenih, javnih i sakralnih građevina pokazuju bogatstvo nekadašnjeg grada, iako topografija uvale solane ostaje puna nepoznanica s obzirom na slabu istraženost i postepeno propadanje građevina, ubrzano vjerojatno i odnošenjem dijela materijala za gradnju suhozida ili drugih objekata. Tako je nepoznata točna lokacija velikog broja sakralnih građevina u sklopu grada, kao i onih izvan gradskih zidina (Hilje 1999: 30–38, 76; Granić 2005: 28–43), a nije moguće ni definirati privatne kuće i palače ili velika skladišta soli koja su se nalazila uz obalu kanala (Hilje 1999: 104, 114; Granić 2005: 24–27). Zasada su se istraživanja koja provodi Arheološki muzej u Zadru fokusirala na prostor same citadele, na kojem su pronađeni arhitektonski ostatci, ali i obiteljske grobnice koje se datiraju uglavnom u XIV. i XV. stoljeće (Jurić, Batović 2003; 2007; Jurić 2005; 2006; 2008). Značajno je otkriće starije faze zborne crkve, datirane najkasnije u XII. st., mnogo prije prvog spomena u spisima paškog bilježnika iz 1329. (Hilje 1999: 54–55; Jurić, Batović 2007: 277). Samo nastavak istraživanja može pokazati detalje grada, prethodnika današnjeg Paga. Prenamjena kanala u plovni put i prateći radovi unutar prostora gradskog tkiva, prvenstveno kretanje strojeva i druge mehanizacije, kao i bilo kakvi radovi u samom kanalu, morat će se stoga odvijati uz nadzor nadležnih tijela, koja će spriječiti ikakvu devastaciju ove zaštićene povijesne urbanističke cjeline. Napomenimo da se mogu očekivati i ostatci pristaništa ili sličnih objekata u kanalu, dio kojih se vrlo vjerojatno prepoznaje na zračnim snimkama. Izuzev Staroga Grada, nisu prilikom terenskog pregleda uočeni drugi ugroženi objekti kulturne baštine na ovom dijelu trase kanala, koja ustvari iskorištava postojeći kanal. Treba naravno ista-

knuti problem solane, koja je također dio otočke baštine, ali o daljnjim mogućnostima eksploatacije soli i utjecajima plovno kanala na istu svoje će mišljenje morati dati mjerodavni organi i stručnjaci.

Najveći zahvat prilikom izgradnje plovno kanala dio je koji spaja kanal solane s Košljunskim zaljevom, a gdje će biti potrebno probijanje stijenskog masiva. Zbog destruktivne metode radova, detaljno je pregledano i šire područje od same trase kanala, a radi se o prostoru istočno od naselja Košljun, kamenitom krškom terenu sa slabom vegetacijom, ispresijecanom suhozidnim ogradama, koji se koristi uglavnom za ispašu. Na ovom mjestu nema prethodno evidentiranih kulturnih dobara, a terenskim pregledom utvrđeno je postojanje ostataka crkvice uz vanjski rub zone neizravnog utjecaja izgradnje, kao i nekoliko koncentracija pokretne keramičke građe (ulomci tegula, posuda) u neposrednoj blizini sakralne građevine, a također na rubu zone neizravnog utjecaja. Radi se o malenoj pravokutnoj jednoapsidalnoj građevini uz samu morsku obalu, oko 700 m jugoistočno od posljednjih kuća u Košljunu (sl. 2). Zidovi su rađeni od kamena slabo povezanog žbukom, a sačuvani su do otprilike 1,5 m visine. Nisu vidljivi ostaci unutrašnjih zidova, pa je riječ o manjem objektu od samo jedne prostorije, najvjerojatnije kasnoantičke datacije, posvećenom Sv. Luciji (Vežić 2005: 124). Stotinjak metara sjevernije uočena je koncentracija nalaza (crijepova, oblutaka) koja se dijelom pruža u pravilnoj liniji orijentacije istok-zapad, a moguće predstavlja ostatke puta. Iako se s obzirom na fragmentiranost građe mora ostaviti mogućnost kasnije datacije, moguće je riječ o tragovima naseljenosti prostora u razdoblju kasne antike, kada se koristi i crkva. Predviđeni opseg radova neće imati negativan utjecaj na ove nalaze, ali predložen je barem povremeni nadzor kako ne bi došlo do devastacije sakralnog objekta i nalaza u blizini. Također je istaknuto postojanje nasipa, vjerojatnog ostatka izlazne luke Staroga Grada u zaljevu ispred Košljuna, a koji nije dosad bio istražen, stoga bi rekognosciranje uvale moglo pružiti još dragocjenih podataka o životu grada Paga nekad.³

Izgradnja plovno kanala izazvala je mnoge kontroverze u stručnoj i široj javnosti, a tek treba doći do eventualne realizacije projekta. Uz poštivanje propisanih mjera zaštite i konzultiranje stručnjaka i nadležnih odjela ne bi smjelo doći do devastacije

3 Za podatke o nalazištu u podmorju uvale najljepše zahvaljujem dr. sc. Zdenku Brusiću s Odjela za arheologiju sveučilišta u Zadru.

Sl. 2 Crkvice sv. Lucije kod Košljuna (snimak: A. Tonc).

Fig. 2 *The small Church of St. Lucy near Košljun (photo: A. Tonc).*

kulturno-povijesne baštine kraja. Grad Pag nekad, kao i današnji grad sa svojim renesansnim točrtom, čine jedinstvenu cjelinu koja se mora još više naglašavati u promociji kulturne baštine i za koju se možemo nadati da će daljnjim radovima i istraživanjima samo potvrditi svoj značaj i postati prepoznatljiv simbol otoka Paga, s kanalom ili bez njega.

Sanacija kamenoloma Vranja

U veljači 2010. godine Institut za arheologiju obavio je terenski pregled područja sanacije kamenoloma Vranja u općini Lupoglav, Istarska županija, za potrebe izrade studije utjecaja na kulturnu baštinu za planirani projekt sanacije kamenoloma.⁴

rubu područja pod upravom „Parka prirode Učka“, nekoliko kilometara od izlaza iz tunela uz državnu cestu D500, koja predstavlja sjevernu granicu promatranog područja. Projektom sanacije postepeno bi se prekinula daljnja eksploatacija tehničko-građevnog kamena, a prostor uklopio u okoliš, a potom i u ponudu „Parka prirode Učka“, u skladu s načelima održivog razvoja i ograničenog iskorištavanja resursa u ovoj zoni Parka. Daljnji radovi podrazumijevaju minimalno širenje prostora eksploatacije na zapadni rub postojećeg kamenoloma, budući da se ostavlja zaštitni koridor uz državnu cestu na sjeveru, dok južnu granicu čini pruga i dalje zaseok Baričevići (Barića selo), a istočni rub definira prirodna usjeklina za odvodnju oborinskih

Sl. 3 Pogled na kamenolom Vranja (lijevo) i kanjon Vele drage (snimak: A. Tonc).

Fig. 3 *View of the Vranja quarry (left) and Vela Draga canyon (photo: A. Tonc).*

Naselje Vranja nalazi se na zapadnim obroncima planine Učka na sjeveroistoku Istre, a sam je kamenolom na zapadnom

voda, bez koje bi slijevanje vode s gornjih obronaka predstavljalo znatan problem.

Bitnu odrednicu krajolika predstavlja kanjon Vele drage, geomorfološki spomenik prirode koji se proteže istočno od kamenoloma. Na jugoistočnom dijelu kanjona pronađeni su pećinski kompleksi Pupičine i Vele peći, iznimna nalazišta koja pokazuju naseljenost od paleolitika do željeznog doba i antike

4 Naručitelj studije bio je također Institut za istraživanje i razvoj održivih eko sustava, koji je osigurao financijska sredstva i podloge s opisom zahvata. Rješenje o dozvoli provođenja pregleda terena izdao je Konzervatorski odjel u Puli, a pregled je obavila autorica teksta u svojstvu zamjenika stručnog voditelja, dr. sc. Marka Dizdara.

(Miracle, Forenbaher 2006; Forenbaher et al. 2008; Forenbaher, Nikitović 2010). Na području naselja Vranja evidentirano je postojanje crkve sv. Petra s grobljem iz razdoblja srednjeg vijeka u zaseoku Baričevići, a nalazi se dakle južno od kamenoloma, s druge strane željezničke pruge, stoga nije zahvaćeno daljnjom eksploatacijom niti je ugroženo projektom sanacije, kao što to nisu ni navedena pećinska nalazišta. Ruralno naselje Brest pod Učkom također se nalazi izvan granica utjecaja zahvata sanacije.

Obilaskom terena utvrđeno je da nema ugroženih objekata ili nalaza kulturne, povijesne ili etnološke važnosti na dijelu gdje će se širiti kamenolom. Riječ je o dosta uskom pojasu između postojeće zone vađenja kamena na istoku i ceste koja vodi prema Bariča selu na zapadu, te državne ceste na sjeveru i pruge na jugu (sl. 3). Teren je krški reljef s rijetkim i uglavnom niskim raslinjem, samo mjestimice gušće obrastao. Kameni živac je ogoljen erozijom vode, koja se slijeva s gornjih brežuljaka. Kako je terenski pregled obavljen dan nakon većih količina padalina (kiše i snijega), moglo se primijetiti da voda tvori manje bujične tokove i lokve koje se zadržavaju u pukotinama koje su nastale upravo erozivnim djelovanjem. Nisu uočeni pokretni nalazi (keramika, litika...), niti ostatci objekata, što s obzirom na konfiguraciju terena ne čudi. Ova je padina nepogodna za trajnije obitavanje ili korištenje, pogotovo s obzirom na plodno zemljište u podnožju obronaka Učke (tako i na mjestu današnjih Baričevića) ili špiljske objekte u okolici Vele drage, ali i više terase na kojima nema jako izraženog bujičnog djelovanja vode. Na pregledanom području nisu dakle uočena prethodno nepoznata kulturna dobra, a sva je evidentirana baština izvan zone utjecaja, stoga će sanacija kamenoloma samo povoljno djelovati na područje Vranje.

Literatura

- Forenbaher, S., Rajić Šikanjić, P., Miracle, P. 2008, Lončarija iz Vele peći kod Vranje (Istra), *Histria archaeologica*, 37 (2006), 5–46.
- Forenbaher, S., Nikitović, D. 2010, Neolitičke izrađevine od cijepanog kamena iz Vele peći kod Vranje (Istra), *Histria archaeologica*, 38–39, 5–35.
- Granić, M. 2005, Bilješke iz povijesti i topografije Staroga grada na Pagu, in: *Svetište Gospe od Staroga grada na Pagu: zbornik radova sa znanstveno-stručnog kolokvija održanog u Pagu 13. kolovoza 2005. godine*, M. Granić (ed.), Nadžupni ured Pag, 11–46.
- Hilje, E. 1999, *Spomenici srednjovjekovnoga graditeljstva na Pagu*, Zadar.
- Jurić, R. 2005, Pag – Stari grad, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 1/2004, 196–197.
- Jurić, R. 2006, Pag – Stari grad, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 2/2005, 312–313.
- Jurić, R. 2008, Pag – Stari grad, *Hrvatski arheološki godišnjak*, 4/2007, 398.
- Jurić, R., Batović, Š. 2003, Istraživanje Staroga grada u Pagu u godini 2002. i 2003, *Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva*, br. 3/XXXV, 122–129.
- Jurić, R., Batović, Š. 2007, Istraživanja u Starom Gradu u Pagu, *Dia-dora*, 22, 269–280.
- Miracle, P., Forenbaher, S. 2006, *Prehistoric herders of northern Istria: the archaeology of Pupićina cave / Pretpovijesni stočari sjeverne Istre: arheologija Pupićine peći*, Monografije i katalozi 14, Arheološki muzej Istre, Pula.
- Peričić, Š. 2001, Proizvodnja i prodaja paške soli u prošlosti, *Radovi Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru*, sv. 43, 45–83.
- Piplović, S. 2003, Prilog poznavanju dalmatinskih solana u XIX. stoljeću, *Radovi Zavoda povijesnih znanosti HAZU u Zadru*, sv. 45, 309–326.
- Portada, J. 2008, *Prošlost Paga u slikama i zapisima*, Pag.
- Suić, M. 1953, *Pag, uz 510-tu obljetnicu osnutka grada Paga*, Zadar.
- Veliki atlas Hrvatske, 2002, Mozaik knjiga, Zagreb, 130.
- Vežić, P. 2005, *Zadar na pragu kršćanstva : arhitektura ranoga kršćanstva u Zadru i na zadarskome području*, Arheološki muzej, Zadar.

Summary

For the needs of a cultural heritage impact study carried out in 2010 by the Institute of Archaeology, two field surveys were conducted. On the island of Pag, the planned construction area of the navigable Town of Pag-Košljun Channel was surveyed. The channel enters Pag Bay near the historical nucleus of the town of Pag, built in the middle of the fifteenth century. Its continuation foresees the use of the existing salt pan channel. This passes directly by the ruins of the Old Town of Pag, which existed at this site until its inhabitants moved to its present-day position. Near the settlement of Košljun, the small Church of St. Lucy was identified, probably dating from late antiquity. The possible existence of the remains of the port of discharge of the Old Town in the Bay itself has been pointed out, as has that of underwater finds in the salt pan channel.

On the western slopes of Mount Učka, the area planned for the restoration of Vranja quarry was surveyed. It is situated in an area managed by the Učka Nature Park. A field survey has shown that no cultural goods are endangered by the planned intervention.